

PROJEKAT „DOBAR ANDRAGOG – KRITERIJUMI I KOMPETENCIJE”

(*A Good Adult Educator – AGADE*)

Projekat „Dobar andragog” – AGADE (*A Good Adult Educator in Europe project*)¹ realizuje se u okviru programa EU Grundvig i podržan je od strane Evropske komisije. Koordinator projekta je Tina Jeger, predsednik Asocijacije za neformalno obrazovanje u Estoniji. Projekat AGADE je zasnovan na strateškim dokumentima EU u oblasti obrazovanja odraslih, ali istovremeno izlazi u susret nacionalnim potrebama i prilagođen je istoriji, kulturi i posebnostima svake zemlje učesnice projekta.

Kako se razvijao projekat AGADE? Godine 2002. započeo je trogodišnji nordijsko-baltički program „Učenje i razmena” (*Learnig&Sharing – L&S*), podržan od Nordijskog veća ministara. Cilj projekta je bio da se osmisle modeli obrazovanja i obuke odraslih u baltičkim zemljama. Ovi modeli razmatrani su i testirani u praksi. AGADE je zasnovan na iskustvima projekta L&S, projekta Grundvig „Mreža učenja odraslih” (*Adult Study Net – ASN*) i na iskustvima drugih evropskih zemalja – Mađarske, Irske i Švedske.

Polazna tačka projekta AGADE bio je dokument *Minimalni kriterijumi kvaliteta*, koji je nastao u okviru projekta L&S. Minimalni kriterijumi predstavljaju indikatore kvaliteta programa obrazovanja odraslih, koji su u okviru projekta AGADE dalje razrađivani dodavanjem kriterijuma koji su specifični za pojedinačne zemlje. Minimalni kriterijumi postali su osnova za razvijanje kurikuluma obrazovanja odraslih.

Dakle, projekat AGADE možemo da posmatramo kao proširenje nordijsko-baltičkog projekta „Učenje i razmena”: proširen je broj zemalja učesnica projekta (Irska, Portugal, Mađarska), napuštena je tradicionalna orijentacija u obrazovanju odraslih koja se malo ili nimalo zasnivala na realnim praktičnim potrebama i problemima i uvedena standardizacija u oblasti obrazovanja odraslih (ne i unifikacija).

Antra Karlsen, predsednik Norveškog društva za obrazovanje odraslih, spoljašnji evaluator projekta AGADE, naglašava da su promene u obrazovanju odraslih velike i brze: od paradigme „poučavanja” ka „učenju”, od pozitivnog

¹ www.folkbildning.net/agade/

vrednovanja postignuća na testovima znanja ka proveru kompetencija, od učenja u obrazovnim institucijama ka učenju na poslu i u svakodnevnom životu... U nekim zemljama EU obrazovanje andragoga ima dugu tradiciju i institucionalnu praksu, dok je u drugim sporadično i improvizovano. U novim zemljama EU razvijeno je obrazovanje andragoga, ali je sistem vrednosti i orijentacija obuke tradicionalna. Nordijske zemlje rade na razvijanju indikatora kvaliteta u oblasti obrazovanja odraslih i doživotnog učenja i u ovom procesu andragozi imaju ključnu ulogu. Ovo su uslovi u kojima se rodila potreba za projektom AGADE.

Projekat AGADE promovise diskusiju o kompetencijama andragoga i značajno je doprineo razvoju inicijalnog i kontinuiranog obrazovanja u 25 zemalja EU i šire. U okviru projekta je ostvareno sledeće:

- testirana je i unapređena lista kriterijuma na kojima se zasniva razvijanje kurikuluma obrazovanja odraslih i definisana završna lista minimalnih kriterijuma,
- osmišljena je metodologija obrazovanja odraslih u kojoj se kombinuju učenje u učionici i učenje na daljinu,
- osmišljena je metodologija širenja projekta AGADE i
- evaluiran modul Grundvig 3. koji je primenjen na Nacionalnom univerzitetu Irske (Mejnut), u periodu 26-30. marta 2006. godine.

Projekat AGADE fokusiran je na razvijanje kurikuluma na bazi liste minimalnih kriterijuma kompetencija andragoga. Budući cilj projekta jeste da se ojača mreža onih koji učestvuju u obrazovanju odraslih tako što bi se napravio Grundvig katalog internacionalnih timova edukatora (trenera).

Program kursa razvijenog u okviru projekta AGADE uključuje upoznavanje sa ulogama edukatora u oblasti obrazovanja odraslih i sa listom minimalnih kriterijuma na kojima se zasniva razvijanje kurikuluma. Teme i filozofija poučavanja zasnovani su na novoj evropskoj politici doživotnog obrazovanja. Ovaj evropski kurs za obrazovanje edukatora odraslih koristi neposredno poučavanje i učenje na daljinu. Kurs je namenjen andragozima koji rade u oblasti formalnog i neformalnog obrazovanja odraslih i ima za cilj da podigne nivo profesionalne kompetencije. Jezik kursa je engleski, a ciljna grupa andragozi – nastavnici, fasilitatori i treneri sa najmanje tri godine iskustva u radu u oblasti obrazovanju odraslih.

Koordinator projekta AGADE je Tina Jeger (Eesti Vabaharidusliit – VHL, Estonian Non-formal Adult Education Association – E NAEA) Talin, Estonija.

Koordinatori projekta na nacionalnom nivou su:

- Katalin Varga (Hungary Magyar Népfőiskolai Társaság (MNT), Hungarian Folk High School Society HFHSS), Budimpešta, Mađarska,
- Brid Connolly (National University of Ireland, The Department of Adult and Community Education), Kildare, Irska
- Ingrida Mikisko (The Latvian Adult Education Association – LAEA) Riga, Letonija
- Roma Juozaitienė (Lietuvos Suaugusiųjų Vietimo Asociacija – LSSA, Lithuanian Association of Adult Education – LAAE), Vilnius, Litvanija,
- Rui Vieira de Castro (Universidade do Minho, University of Minho, Unit for Adult Education), Braga, Portugal,
- Bo Wentzel (Studieförbundet i Norra Stor-Stockholm, Study Promotion Association), Švedska i
- Antra Carlsen (Voksenopplæringsforbundet – VOFO, The Norwegian Association for Adult Learning – NAAL), Oslo, Norveška.

Lista minimalnih kriterijuma kompetencija andragoga

Jedan od ključnih produkata projekta AGADE jeste Lista minimalnih kriterijuma kompetencija andragoga. U koncipiranju ove liste pošlo se od stava da obrazovanje odraslih nikada nije neutralno. Andragozi pružaju znanje i organizuju obrazovanje zasnovano na socijalnim, političkim i kulturnim uslovima u društvu i zemlji, ali uzimajući i globalnu svetsku perspektivu. Budući da andragozi preuzimaju odgovornost za profesionalni razvoj pojedinaca, poučavanje treba da se zasniva na demokratskim vrednostima tolerancije, solidarnosti, slobode i odgovornosti.

Kompetencije andragoga se odnose na četiri oblasti:

1. znanja,
2. veštine organizacije učenja i poučavanja,
3. stavovi o odraslima koji uče i procesu obrazovanja,
4. sposobnost da se drugi obučavaju kako da uče.

Polazeći od ove četiri oblasti, izdvojene su četiri uloge andragoga: uloga nastavnika, voditelja, fasilitatora i trenera. Kao nastavnik, andragog ima zadatak da osmisli sredinu za učenje koja podstiče autonomno učenje. Kao voditelj, andragog ima organizacione veštine i sposobnost usmeravanja procesa učenja,

a njegov zadatak je da razvija unutrašnju motivaciju za učenje. Kao fasilitator, andragog pomaže da svako nađe svoje mesto i ulogu u grupi i usmerava grupnu dinamiku u pravcu efikasnog učenja i uzajamnog poštovanja. Kao trener, andragog pomaže razvoj ličnosti i samoaktualizaciju onih koje poučava.

Minimalni kriterijumi kompetencije andragoga raspoređeni su u dve grupe: prva obuhvata šest kriterijuma koji se odnose na polje ličnog razvoja, a druga deset kriterijuma koji se odnose na polje profesionalnog razvoja.

Kriterijumi koji se odnose na polje ličnog razvoja – etička dimenzija –

1. Samopoštovanje

Opis	Način ispoljavanja	Moguća sredstva identifikacije
▪ odgovoran odnos prema drugima zasnovan na poštovanju vrednosti i kompetencija	▪ realna slika o sebi ▪ autentičnost ▪ samopouzdanje ▪ otvorenost za povratnu informaciju ▪ želja za saradnjom	▪ samoevaluacija, rad u grupi ▪ posmatranje i zapažanja kolega

2. Tolerancija

Opis	Način ispoljavanja	Moguća sredstva identifikacije
▪ sposobnost da se uvažava i razumeju oni čije se mišljenje razlikuje od našeg ▪ poštovanje zajedničkih normi	▪ poučavanje bez predrasuda i diskriminacije ▪ strpljenje ▪ poštovanje različitosti	▪ situacione vežbe ▪ sociološko znanje i terenski rad ▪ grupni rad ▪ posmatranje i zapažanja kolega

3. Odgovornost

Opis	Način ispoljavanja	Moguća sredstva identifikacije
▪ preuzimanje odgovornosti za aktivnost drugih ▪ pravovremeno sagledavanje efekata i ostvarenih rezultata	▪ konzistentnost, sagledavanje posledica ▪ preuzimanje odgovornosti za donošenje odluka ▪ odgovornost prema zajednici	▪ izrada i analiza studije slučaja ▪ analiza ciljne grupe ▪ upitnik za polaznike o samopoštovanju nastavnika ▪ samoevaluacija ▪ analiza sadržaja e-komunikacije

4. Veštine komunikacije

Opis	Način ispoljavanja	Moguća sredstva identifikacije
▪ podstiče dijalog u procesu učenja razvijajući sposobnost aktivnog slušanja ▪ prenosi informacije usmenim putem i u pisanoj formi (e-mail) ▪ razume druge i drugi njega	▪ sposobnost da uspostavi odnos sa polaznicima u procesu neposrednog poučavanja i u poučavanju na daljinu ▪ stalna i konstruktivna povratna informacija ▪ metakomunikacija ▪ slušanje ▪ interaktivnost ▪ veštine potrebne za kompjutersku komunikaciju	▪ situacione vežbe ▪ testovi samoprocene i grupni testovi ▪ intervjui, anketni upitnici (povratna informacija ciljne grupe) ▪ analiza sadržaja e-komunikacije

5. Empatija

Opis	Način ispoljavanja	Moguća sredstva identifikacije
▪ reagovanje ▪ razumevanje misli i osećanja drugih	▪ prepoznavanje emocija ▪ socijalna osetljivost ▪ otvorenost ▪ razumevanje ▪ sposobnost da se „oseti” atmosfera	▪ situacione vežbe ▪ aktivnosti igre ▪ demonstracija ▪ posmatranje i zapažanja kolega

6. Fleksibilnost

Opis	Način ispoljavanja	Moguća sredstva identifikacije
▪ sposobnost i želja za promenom ▪ postizanje najboljih rezultata u uslovima koji se stalno menjaju	▪ nudi alternative ▪ sposobnost da se program obuke prilagodi potrebama učesnika ▪ težnja za razvojem ▪ kreativnost	▪ psihološki testovi sa pitanjima višestrukog izbora ▪ „otvorene” studije slučaja ▪ analiza studije slučaja ▪ video snimanje ▪ samoanaliza

Kriterijumi koji se odnose na polje profesionalnog razvoja

a) Dimenzija znanja (organizaciona faza)

1. Znanje o tome kako odrasli uče i poznavanje psihologije odraslog doba

Opis	Način ispoljavanja	Moguća sredstva identifikacije
▪ znanje o specifičnostima učenja odraslih ▪ znanje o razlikama između pedagogije i andragogije ▪ razumevanje psihologije odraslog doba ▪ sposobnost da se pomogne polaznicima da postignu bolje rezultate u obrazovanju i ličnom razvoju	▪ andragoško znanje ▪ psihološko znanje ▪ upotreba ličnog životnog iskustva i iskustva polaznika ▪ upotreba profesionalnog iskustva u radu sa odraslima	▪ posmatranje, dnevnici, publikacije

2. Poznavanje metoda obrazovanja i učenja odraslih

Opis	Način ispoljavanja	Moguća sredstva identifikacije
▪ znanje i sposobnost da se izaberu različiti načini poučavanja i učenja koji su prilagođeni sadržaju programa, interesovanjima i iskustvu polaznika	▪ poznavanje metoda učenja odraslih, uključujući učenje na daljinu ▪ znanje o načinima evaluacije ▪ adekvatan izbor efikasnih metoda (individualnog i grupnog) učenja	▪ demonstracija ▪ posmatranje i zapažanja kolega ▪ analiza supervizije učenja na daljinu

3. Veštine osmišljavanja programa koji je zasnovan na demokratskim i humanim vrednostima

Opis	Način ispoljavanja	Moguća sredstva identifikacije
▪ sadržaj učenja koji uvažava osećanje slobode, lično iskustvo i sposobnost polaznika da izaberu program i preuzmu odgovornost ▪ program obuke ima jasan cilj, sadržaj, literaturu i metode evaluacije	▪ sistem vrednosti ▪ sposobnost da se izabere ▪ sposobnost da se donese odluka ▪ poštovanje prava polaznika kao ljudi i kao učenika ▪ prilagođavanje osobenostima učenja odraslih ▪ poštovanje prema učenju odraslih ▪ fleksibilnost, otvorenost ▪ saradnja	▪ poznavanje biografije polaznika ▪ debata o pravima i odgovornostima andragoga i polaznika ▪ samoprocena ▪ analiza biografija ▪ analiza programa

4. Veštine planiranja i organizovanja

Opis	Način ispoljavanja	Moguća sredstva identifikacije
▪ veština da se planira sopstvena aktivnost i aktivnost drugih i sposobnost da se plan realizuje	▪ dobar izbor i primena metoda ▪ analiza i evaluacija ciljne grupe ▪ razvoj plana učenja i materijala za učenje ▪ osiguravanje sistema podrške	▪ planovi za pojedinačne sesije ▪ usaglašavanje sadržaja programa sa polaznicima ▪ analiza dokumenata

5. Dobro poznavanje polaznika

Opis	Način ispoljavanja	Moguća sredstva identifikacije
▪ dobro poznavanje sadržaja da bi se probudilo interesovanje polaznika	▪ postizanje visokog standarda znanja ▪ kontinuirani profesionalni razvoj ▪ procena potreba i iskustva ▪ znanje o izvorima	▪ demonstracija (indikatori ponašanja) ▪ učešće na konferencijama ▪ publikacije ▪ testiranje

b) Dimenzija veština (faza izvođenja)

1. Sposobnost da se polaznici motivišu da uče pre, za vreme i nakon programa

Opis	Način ispoljavanja	Moguća sredstva identifikacije
▪ ohrabrivanje ličnih interesovanja i aktivnosti polaznika u procesu učenja	▪ ohrabrivanje individualnih interesovanja ▪ sposobnost da se polaznici uključe u proces učenja ▪ biti model ▪ realistični ciljevi	▪ situaciono vežbanje ▪ procena porodice, biografski intervjui ▪ osmišljavanje životnog plana ▪ broj uspešnih i neuspešnih polaznika

2. Osmišljavanje sredine za učenje koja je prilagođena potrebama polaznika i koja ohrabruje samostalno učenje

Opis	Način ispoljavanja	Moguća sredstva identifikacije
▪ učenje organizovano prema individualnim sposobnostima i predznanjima polaznika ▪ poučavanje zasnovano na “učenju učenja”	▪ individualne i grupne sesije ▪ raznovrsnost pristupa poučavanju i učenju ▪ osmišljavanje individualnih programa (uključujući i učenje na daljinu)	▪ demonstracija ▪ zajednička analiza metoda i materijala za učenje ▪ analiza dokumenata (uključujući i učenje na daljinu) ▪ posmatranje

3. Veština da se polaznici aktiviraju

Opis	Način ispoljavanja	Moguća sredstva identifikacije
▪ proces razvijanja sposobnosti za učenje na bazi interesovanja	▪ individualna motivacija ▪ uvažavanje aktuelnih sposobnosti i potencijala za razvoj ▪ povratna informacija i refleksija ▪ veštine da se ostvare pozitivni odnosi putem dijaloga ▪ aktivnosti koje su zasnovane na rešavanju problema	▪ situaciono vežbanje ▪ demonstracija ▪ posmatranje ▪ analiza IT komunikacije u procesu rešavanja problema

c) Dimenzija organizacije (faza evaluacije)

1. Veštine samorefleksije i kritičkog mišljenja

Opis	Način ispoljavanja	Moguća sredstva identifikacije
▪ porast svesti o procesu učenja i postignutim rezultatima ▪ podsticanje da se stvari sagledavaju iz različitih perspektiva	▪ kontinuirano pružanje povratne informacije ▪ kritički pristup ▪ sposobnost rešavanja problema ▪ ohrabrivanje polaznika na reflektivni uvid u vlastito učenje i saradnju	▪ demonstracija ▪ analiza rada kolega ▪ posmatranje i zapažanja kolega ▪ analiza supervizije učenja na daljinu

2. Veštine evaluacije i samoevaluacije

Opis	Način ispoljavanja	Moguća sredstva identifikacije
▪ sposobnosti da se prati i oceni vlastito postignuće u procesu učenja	▪ kontrola i sklad objektivnog i subjektivnog ▪ kontinuirana evaluacija i samoevaluacija ▪ veština da se postave jasni ciljevi učenja i oceni postignuće polaznika ▪ jasna informacija o postignutim rezultatima i kriterijumima procene ▪ podsticanje polaznika da osmišljavaju različite forme samoevaluacije	▪ evaluacija polaznika ▪ samoprocena putem upitnika sa pitanjima zatvorenog tipa ▪ analiza sadržaja (uključujući i učenje na daljinu) ▪ posmatranje i zapažanja kolega

K. P.